

Interessantest, men ogsaa mest omtvisteligt er imidlertid Forf.'s hele Grundsyn. Til at bestemme dette med saa faa Ord, som Pladsen her tillader, kan man ved Siden af selve Værket drage Fordel af W.'s senere fremkomne Afhandling: *Ueber die Ursachen der französischen Revolution* (Historische Zeitschrift Bd. 101). Man tør da vistnok gengive hans Hovedtanker paa følgende Maade: Hverken de sociale og politiske Tilstandes Slethed eller de privilegerede Klassers sejge Fastholden af deres Særrettigheder eller Kongemagtens Mangel paa Vilje til at gennemføre de mest paatrængende Reformers har været Aarsager til Revolutionen; Reformernes kunde være kommet uden den; den var aldeles overvejende kun en Kamp om Magten; denne Kamp var indledet ved Parlamenternes og Notabernes Modstand mod Absolutismen, men tog en hel anden Fart, da 3dje Stand greb ind og, fyldt med Filosoffernes individualistiske og statsfjendtlige Læresætninger, rettede sit Stød mod selve Staten, og Kongedømmet bukkede under i Kampen, fordi det havde vænnet sig af med at tvinge Undersaatterne til Lydighed og ikke havde sørget for at oprette Disciplinen i Hæren. Det er i høj Grad tvivlsomt, om dette Grundsyn vil formaa at trænge igennem. For at bevise dets Rigtighed har W. trukket Billedet af saavel Ludvig XV's som ogsaa af Ludvig XVI's Regeringsperioder op med for lyse Farver og set for overlegent og i Virkeligheden uhistorisk paa de frisin-dede Idéer, der var og er det 18. Aarhundredes store og ærefulde Indsats i Samfundsudviklingen, og han har ikke mindst undervurderet, hvor naturligt det var, at Hoffets Ødselhed og det store Deficit maatte fremkalde Mistanke til og Modstand mod Absolutismen, selv om denne paa andre Omraader vilde noget godt. Denne iøjnefaldende Undervurdering kommer navnlig frem i hans Fremstilling af Calonne's og Notabelforsamlingens Tid, og med Rette har en anden tysk Historiker, Professor Hans Glagau i et for nylig udkommet Skrift: *Reformversuche und Sturz des Absolutismus in Frankreich (1774—1788)*, 1908, særlig paa dette Punkt angrebet Wahls Skildring og Opfattelse.

J. A. F.

Rettelse.

S. 252, L. 3 1780, læs: 1790.